

PERUSKOULUN TULEVAISUUSDIALOGIT SYKSY 2024
Kirkkonummi, Kouvola, Lahti, Rovaniemi, Kuopio
OPPIVA-verkosto, Opinkirjo, Suomen Vanhempainliitto

EKOLOGINEN JA SOSIAALINEN KESTÄVYYS
Keskustelujen tulokset/koonti MRJ/Opinkirjo 28.11.2024

KESTÄVYYSNÄKÖKULMAT TULEVAISUUDEN PERUSKOULUN LÄHTÖKOHDAKSI

VÄLTTÄMÄTÖN LUONTOSUHTEEN MUUTOS

Ekologisen ja sosiaalisen kestävyden saavuttamiseksi ihmisen luontosuhteen olisi muututtava. Keskustelijoiden mukaan ihmisen luontosuhde perustuu nykyisin ihmisen luonnosta saamaan hyötyyn, jossa luontoa käytetään resurssina. Luontosuhteen tulisi kehittyä vuorovaikutteisemmaksi, dialogiseksi ja kunnioittavaksi. Ihmisen tulisi ymmärtää olevansa osa luontoa, ei sen yläpuolella. Keskusteluissa korostui, että luonto on ihmiselle elintärkeä kumppani, joka opettaa, inspiroi ja ylläpitää elämää. Peruskoulu on keskeinen kasvattaja tarvittavassa luontosuhteen muutoksessa.

Keskustelijat näkivät nämä muutokset tärkeinä, jotta peruskoulujen oppilaat

- ymmärtäisivät luonnon itseisarvon, eivätkä näkisi sitä vain taloudellisen hyödyn näkökulmasta.
- kokisivat vastuuta ympäristöstä ja omien tekojensa vaikutuksesta ekosysteemeihin
- oppisivat elämään sopuissa luonnon kanssa, mikä on perusedellytys ekologisesti kestävästä tulevaisuudesta saavuttamiselle.

Peruskoulu on tässä muutoksessa avainasemassa. Se voi rakentaa oppilaiden maailmankuvaa, kasvattaa heitä arvostamaan luontoa ja elämää sen kanssa tasapainossa.

Peruskoulun 2045 muutoshaveet: sosiaalisesti, kulttuurisesti ja ekologisesti kestävä tulevaisuus

Dialogien keskusteluissa tulevaisuuden peruskoulun tulisi ratkaista ekologisiin ja sosiaalisiin kestävyshaasteisiin seuraavin tavoin:

1. Luontosuhde ja ekologinen kestävyys

Peruskoulun opetuksen lähtökohtana tulisi olla luonnon merkitys, etenkin ekologisen tasapainon välttämättömyys. Koulun tulisi opettaa konkreettisia ympäristön- ja luonnonsuojelutaitoja, kuten kierrätystä, resurssien säästämistä ja ympäristövastuullisia elämäntapoja. Koulun tulisi myös tuottaa ymmärrys ilmastonmuutoksesta ja sen hillitsemiseksi välttämättömistä ratkaisuksista tavalla, jossa oppilaat kykenevät tarttumaan ongelmiin mahdollisuuksina vaikuttaa positiivisesti tulevaisuuteen.

2. Sosiaalinen kompetenssi, yhteisöllisyys ja yhteistyö

Peruskoulun tulisi tuottaa oppilaille sosiaalisia kompetensseja ja yhteisöllisyyttä. Tärkeimpinä opetettavina taitoina dialogeissa nousivat esiin vuorovaikutustaidot, empatia ja ryhmässä toimimisen taidot.

3. Tasapaino yksilöllisyyden ja yhteisön välillä

Oppilaita autetaan tutkimaan ja kehittämään vahvuuksiaan, kiinnostuksen kohteitaan ja taitojaan yhteiseksi hyväksi. Heidän uteliaisuuttaan ruokitaan ja tuotetaan mahdollisuuksia, joissa he voivat yhdessä ja aidosti vaikuttaa asioiden tilaan.

4. Realistinen, mutta toiveikas tulevaisuudenkuva

Tulevaisuuden koulu kasvattaa ihmisiä, jotka tiedostavat moninaiset ympäristöön liittyvät ihmisen aiheuttamat ongelmat ja toimivat ratkaisukeskeisesti niiden korjaamiseksi. Koulu valaa uskoa tulevaisuuteen ja oppilaiden mahdollisuuksiin vaikuttaa siihen. Keskustelijat halusivat, että tulevaisuuden peruskoulun opetukseen sisältyisi harjoituksia, joissa oppilaat voivat kuvitella ja luoda toivottavia tulevaisuudenkuvia esimerkiksi piirustusten, tarinoiden tai esitysten avulla. Oppilaille olisi annettava mahdollisuus osallistua ympäristö- ja yhteisöprojekteihin, jotka antavat heille kokemuksen omasta toimijuudestaan ja vaikutusmahdollisuuksistaan.

5. Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys

Tulevaisuuden koulu kasvattaa ihmisiä, jotka eivät syrji eivätkä kiusaa. Syntyy vapaa yhteiskunta, jossa on turvallista olla oma itsensä. Koulu vaalii tasa-arvoa, suvaitsevaisuutta ja erilaisten näkökulmien kunnioittamista. Keinoina näihin keskustelijat toivat esiin yhteisölliset projektit ja yhdessä ratkaistavat ja toteutettavat oppimistehtävät.

6. Vastuullisuus ja toimijuus

Koulu kasvattaa yksilöitä, jotka ottavat vastuun teoistaan ja ymmärtävät niiden vaikutukset muihin ihmisiin ja ympäristöön. Koulu valmentaa oppilaistaan aktiivisia kansalaisia, jotka osallistuvat ympäristön ja yhteiskunnan kehittämiseen.

7. Hyvä elämä ja merkityksellisyys

Luontosuhteeseen tarvittava muutos on mahdollista toteuttaa rohkaisemalla oppilaita miettimään yhdessä, millainen on hyvä elämä. Tällainen pohdinta edellyttää luovuutta ja taitoa visioida, kuvitella ja suunnitella toivottuja, ekologisesti ja sosiaalisesti kestäviä tulevaisuuksia.

8. Luovuuden, kriittisen ajattelun ja medialukutaidon vahvistaminen

Koulussa tulisi opettaa oppilaille, kuinka luotettava tieto tunnistetaan. Erityisen tärkeinä keskustelijat nimesivät lähdekritiikin hallitsemisen, kun aiheina ovat ilmastonmuutos ja ympäristökysymykset. Nähtiin tärkeänä myös, että oppilaat oppivat esittämään ja perustelemaan omia näkemyksiään sekä haastamaan vallitsevia ajattelumalleja tutkittuun tietoon pohjautuen.

Medialukutaidon opetusta pitäisikin vahvistaa ja keskittyä siihen, mistä erottaa luotettava tieto epäluotettavasta ja miten suhtautua kriittisesti uutisiin ja sosiaalisen median sisältöihin.

9. Perustaidot ja yleissivistys

Tulevaisuuden peruskoulun on opetettava perustaidot (lukutaito, matematiikka tai numerotaito). Lukutaito on äärimmäisen tärkeä, jopa korostuva, koska monet ongelmanratkaisun tarvittavat taidot edellyttävät syvällistä ymmärrystä ja viestinnän kykyjä. Näiden perustaitojen ohella keskustelijat korostivat monitieteistä ja holistista lähestymistapaa, jossa yhdistämällä luonnon-, yhteiskunta- ja humanistisia tieteitä, peruskoulu voi tarjota oppilaille kattavan käsityksen yhteiskunnan ja ympäristön välisistä yhteyksistä.

TARVITTAVAT OPETUSMENETELMÄT

Jotta tulevaisuuden peruskoulu kasvattaisi ja valmentaisi oppijoista aktiivisia ja vastuullisia kestävyyskysymysten ratkaisijoita, kouluissa tulisi käyttää seuraavan laisia opetusmenetelmiä:

1. Kokemuksellinen ja toiminnallinen oppiminen

Oppilaille tulisi antaa mahdollisuudet ymmärtää, miten toimijuudella voidaan kasvaa ongelmien ratkaisijoiksi. Oppijoille tulisi antaa kokemuksia luonnosta tuomalla oppitunteja ja oppimisprojekteja ulos luontoon (luontoretket, puiden istutus, kasvien, eläinten ja lintujen tunnistus). Oppilaat voisivat toteuttaa ympäristönsuojeluun ja kestävyteen liittyviä projekteja, kuten energiansäästöhankeita, kierrätystempauksia tai koulupuutarhan hoitoa. Konkreettisenä esimerkkinä oppimisen wow-hetkestä nousi esiin mm. tulenteko ja luonnossa selviytyminen, jossa oppilaat pääsisivät innostumaan uusista taidoista.

2. Oppilaslähtöisyys ja osallistaminen

Tulevaisuuden peruskoulun oppilailla tulisi olla mahdollisuus valita ja toteuttaa itseään kiinnostavia aiheita, kuten ilmastonmuutokseen tai sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen liittyviä projekteja. Koulun rakenteita, joissa oppilaat voivat vaikuttaa esimerkiksi koulun toimintakulttuuriin tai kestävyttä edistäviin toimiin, tulee vahvistaa ja ottaa käyttöön. (esim. kouluruokailun suunnittelu yhdessä ruokapalveluhenkilöstön kanssa)

3. Arvopohjainen ja dialoginen opetus

Tulevaisuuden peruskoulun tulisi olla riittävän huokoinen, että siellä olisi tilaa ja aikaa dialogille ja keskusteluille arvoista sekä ekologisista ja sosiaalista kysymyksistä, kuten mitä kestävä elämä tarkoittaa yksilölle ja yhteisölle. Arvokysymyksiä, kuten miten valinnat vaikuttavat hyvinvointiin, tulisi käsitellä myös osana oppiaineita.

5. Yhteisöllisyys ja ryhmätoiminta

Yhteisöllisyyden parantamiseksi tulevaisuuden peruskoulussa tulisi opiskella yhdessä, turvallisessa ja aidosti osallistavassa ilmapiirissä, jossa kaikki kokevat tulevansa hyväksytyiksi.

6. Positiivisuus ja ratkaisukeskeisyys

Turvallisen ilmapiirin rakennusaine on myös toiveikkuus. Vaikka käsiteltäisiin vaiheita ongelmia realistisesti, etsittäessä ratkaisuissa on oltava toiveikkuutta. Se lisää lasten ja nuorten uskoa positiivisen muutoksen mahdollisuuteen. Myös palautteen tulisi olla

kannustavaa. Oppilaita tulisi rohkaista ja palkita kestävyyttä edistävästä toiminnasta, pienistäkin muutoksista arjessa.

7. Opettajien rooli ja kodin ja koulun yhteistyö

Tulevaisuuden peruskoulun tärkeä elementti olivat keskustelijoiden mukaan opettajat, jotka itse ovat esimerkillisiä. Heidän asenteensa ja ilmentämänsä arvot heijastuvat oppilaiden toimintaan. Opettajien tulisi erityisesti olla toivon ja ratkaisukeskeisyyden esikuvia.

Keskusteluissa nähtiin myös, että tulevaisuuden peruskoulussa opetusryhmien tulee olla nykyistä pienempiä. Dialogisuuden ja ymmärryksen kehittäminen edellyttää pienryhmiä. Tärkeänä nähtiin myös vanhempien osallistuminen koulun toimintaan siltä osin, kun se liittyy arvolähtöiseen kestävyysajattelun edistämiseen. Olisi hyödyksi, jos koti ja koulu jakaisivat saman arvopohjan.

NYKYISEEN PERUSKOULUUN TARVITTAVAT MUUTOKSET

Keskustelijat toivat esiin keskeisinä muutostarpeina seuraavia seikkoja

- 1. Kestävyysnäkökulmien tulisi olla osa arjen toimintaa kouluissa, ei vain oppituntien aihe.**
- 2. Passiivisesta oppimisesta tulisi siirtyä aktiiviseen osallistumiseen.** Luennoinnista tulee siirtyä toiminnallisiin ja osallistaviin menetelmiin.
- 3. Koulutehtävistä projekteihin:** Lyhyiden tehtävien sijaan koulussa pitäisi toteuttaa pitkäkestoisia, koulun ja oppilaiden arkeen liittyviä projekteja.
- 4. Dialogisuuden vahvistaminen:** Koulun vuorovaikutusta tulee kehittää arvostavan dialogin suuntaan. Dialogin lisääminen edellyttää perustavanlaatuisia muutoksia koulun valtarakenteisiin, jotta oppilaiden ajatukset ja tunteet pääsevät esiin tasavertaisessa vuoropuhelussa.